

TELEGRAFUL ROMAN.

N^{ru} 81. ANULU XII.

Sabiuu, in 15/27 Octobre 1864.

Telegrafulu este de doua ori pe septem-
man: joi'a si Duminica. — Prenume-
ratiunea se face in Sabiuu la espeditur'a
oiei pe afara la c. r. poste, cu bani
gat'a prin scrisori francate, adresate
citra espeditura. Pretiulu prenumerati-
nei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a.
ear' pe o jumtate de anu 3. fl. 50. Pen-
tru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu ann
8 fl. era pe o jumtate de anu 4 fl. v. a.
Pentru princ. si tieri straine pe anu 12
pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu penira
intea ora cu 7. cr. sirulu cu litere
mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si
pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Diet'a transilvania.

Siedinti'a din 5/17 Septembrie 1864.

Dupa citirea protocolului in limb'a germana,
la ordinea dilei e propunerea comitetului respectiv
pentru primirea articolului de lege privitoriu la curtea ap-
pellativa, dupacum l'a modificatu regimulu.

Refert. Dr. Trauschensfels in cuventu lungu es-
pune, cum din vechime dreptulu de a defige locul de functi-
nare alu dicasterieloru mai inalte a fostu alu principelui tie-
rei, si dupace citește raportulu comitetului, prin care se reco-
manda art. de lege modificatu spre primire, lu recomanda si
densulu; „câci, primindu-se, acest'a va fi unu semnu despre
loialitatea Transilvaniei, va fi unu semnu, ca tier'a noastră
innaintéza necurmatu pe calea câtra tint'a aceea, carea tote
partidele, de-si póte in felurite sensuri, o dorescu, va fi unu
pasu mare si celu d'antâiu, spre a deveni Austri'a unu s t a t u
m a r e a l u d r e p t u l u i“ (Bravo!)

(Schimbările, ce se facu prin p. n. rescriptu imperatescu
dto Schönbrun, 1 Augustu a. c. in articolulu de lege pentru
curtea suprema judecatorésca, suntu acelea, ca in § 1. loculu
resiedintiei acestei curti, care diet'a lu pusese in Transilvan-
ni'a unde va fi Guberniulu r., p. n. rescriptu lu pune la Vien-
n'a; apoi ca in § 6. se face alta stilisare, carea insa nu a-
tinge sensulu.)

Vajd'a face propunerea, ca art. de lege-afara de § 1—sa
se primésca, ear comitetulu sa se 'nsarcineze, ca in terminu de
8 dile sa faca o representatiune câtra Mai. Sea, in carea diet'a
aretandu motivele, pentru ce a hotaritu ca acelu tribunalu sa
fia in tiéra, sa se róge a-i dá p. n. sanctionare. Acésta propunere
insa Presiedintele ca eterogena de ordinea dilei n'o admite la
desbatere, la carea apoi Vajd'a si- reserva dreptulu pentru
desbaterea speciala.

Zimmermann in cuventu lungu si motivatu prin
multe date istorice espune trebuint'a desfacerei justitiei de-
câtra administratiune, si apoi cu privire la acea impregiurare,
ca pentru ministrii, si anume pentru Cancelarulu aulicu
transilvanu nu esista foru de judecata, propune: ca propositi-
unea, ce sta la ordinea dilei, privitoare la constituirea si or-
ganisarea unei curti supreme judecatoresci pentru Tranni'a sa
se redea comitetului spre relatiunare noua cu acea 'nsarcinare,
ca câtu mai curendu si câtu mai cu temei sa espuna din
legislatiunea 'de pân' acum cu privire la ide'a responsabilitá-
tii ministriloru desbatuta mai de multe ori in Senatulul impe-
rialu, sa se declare, in câtu Curtea suprema proiectata se po-
trivesce a fi foru judecatorescu pentru eventualulu Cancelaru
aulicu transilvanu? (Presied., dupace oratorulu ilustra si
motivéza propunerea sea, reflecta, ca aceea nu e la ordinea
dilei; oratorulu intre „Bravo!“ din centru apera dreptulu seu
de a vorbi, câci aici e loculu si tempulu; Presied. intrerumpe
de nou; pausa, nelinisce.)

Negruti'u a voitu, dice, sa propuna indata la ince-
putu, ca indata sa se tréca dela desbaterea generala la cea
speciala; dar de ore ce 2 domni au vorbitu naintea lui, va
sa vorbésca si elu. La pertractarea d'antâiu a votatu pen-
tru remanarea tribunalului supremu in patria, dar in confe-
rintiele (nationale) a disu, ca déca Mai. Sea nu va intari articu-
lulu de lege facutu astfelu, nici unu deputatu nu se va improtívi
vointiei Mai. Sele. Deci credinciosu (?) parolei sele votéza a-
cum pentru Vienn'a, câci asiá va Mai. Sea, si vointiei Mai.
Sele trebuie sa ne supunemu, câci Mai. Sea e celu mai mare
binefactoriu alu natiunei române etc. (Unu: Rosz! energicu
din stâng'a e resplat'a acestui cuventu.)

In acest'asi intielesu vorbesce si Mitr. Siuluti'u.
Densulu inca mai nainte a vorbitu, dice, pentru Ardealu in
favórea seracimei, dar acum stâmu pe altu terenu (?); câci
avemu dinainte-ne dreptulu corónei si vointi'a Majestátii Sele;

Deci naintea acestor'a trebuie sa ne plecâmu capulu, câci a
desbate mai departe asup'a loru nu e in-competinti'a róstra
si art. de lege acum nu spre desbatere ne este propusu(?). Si asiá
recomanda de nou priimirea unanima a modificatiunei facute.

Binder contr'a lui Vajd'a, si pentru primirea schim-
bârilor facute, apoi róga pre Presiedintele, ca sa aduca la
sprijinire propunerea lui Zimmermann, câci va sa vorbésca
incontra cii.

Gaitanu sprijinesce propunerea lui Zimmermann, ce
sta 'n legatura deaprópe cu § 14 alu acestui articulu de lege,
cu atât'a mai vertósu, câci elu insusi inca la pertractarea cea
d'ntâiu facuse o propunere in favórea independintiei justitiei
de administratiune.

Schmidt aru fi salutatu cu bucuria propunerea lui
Zimmermann, déca s'aru fi facutu la desbaterea cea d'antâiu;
dar de ore ce diet'a au adusu odata articolulu de lege sciutu,
si de ore ce Mai. Sea l'au intaritu, propunerea lui Zimmermann
nu mai e la loculu seu si dupa parerea densului nu póte fi
admisu la desbatere. Articululu acést'a in form'a sea de
acum inca nu-lu multiamesce deplinu, dupacum a desfasiuratu
si mai nainte; dar cu privire la stadiulu de transitiune, in
care ne aflâmu, lu priimesce impreuna cu schimbările facute.

Br. Salmen aru partini propunerea lui Herbert; dar
de ore ce aceea nu s'a priimitu, se declara pentru proiectulu
regimului; câci o curte suprema judecatorésca ca cea pentru
Tranni'a singura nu si-o póte intipui salutifera.

Baritiu cu atât'a mai putinu póte partini propunerea
lui Herbert, cu câtu precugeta mai multu urmările eii; câci
aceea e unu testimonium paupertatis nu numai pentru genera-
tiunea de fatia, ci si pentru cea venitere transilvana. Déca
noi Transilvanii nu avemu incredere in siguritatea si impar-
tialitatea justitiei nóstre, atunci urméza de sine, ca si pentru
forurile de instantiele mai josu sa aducemu judecatori straini
si pre ai nostri sa-i tramitemu iar in tieri straine. Densulu
nu scie, cum sa se si admita la pertractare propunerea lui
Herbert, carea e cu totulu straina de ordinaa dilei. E cu to-
tulu in c o n t r ' a propunerei lui Herbert si p e n t r u propu-
rea originala a Dietei. (Bravo! in stâng'a.)

Zimmermann n'a veditu in propunerea lui Herbert
vre-una Testimonium paupertatis, der nu-lu vede nici in propu-
setiunea regimului, adeca in § 1 alu aceluia. Câci chiaru di-
plom'a leopoldina aru cuprinde atunci unu Testimonium pauper-
tatis pentru tiéra, si staturile Transilvaniei dela 1791; cari
decretara, ca Diplom'a leopoldina sa se confirme de atâtea ori,
de câte ori se depune omagiulu, aru fi eternisatu prin a-
cestu decretu acestu testimoniu. Atât'a lui Baritiu. Mai de-
parte in sa vede, ca in tota Europ'a apuséna se facu încercâri
de a unificá legile civile, penale s. c. si prin acest'a a aduce
justiti'a la unu felu de uniformitate. Prussi'a d. e. are aceeasi co-
dica comerciala, ce o are Curhessen, staturile Turingice au ace-
easi lege penala, aceeasi procedura penala si unu foru appel-
latorialu comunu in Ien'a, de care aterna noué staturi de
altmintrelea independinti cu armate si cu finantie proprii.
Transilvanenii singuri nu crede ca aru dori armate si finantie
proprie, dupa cum au avutu sub principii nationali; ear o insti-
tutiune ca a staturiloru turingice e laudata in tota Germani'a;
pentru ca nici unu ministru alu vreunui statu nu póte influentiá
independinti'a acestui foru. Monarchi'a pruséscá e mai ma-
re decâtu Transilvani'a, dar cu tote acestea dupa constituti-
nea din 1850 are numai o singura curte cassativa, pe candu
mai nainte avea doue, cari judecau dupa diferite legi. Ase-
menea e si in Austri'a dincolo de Laith'a, unde d. e. Boemi'a,
cu tote ca da mai multi soldati si platesce mai multa contri-
butiune decâtu Transilvani'a, totusi are acelasi foru appel-
latorialu ca Moravi'a, Stiri'a etc. etc. Dar de aici nu se póte
conclude ca ne 'ntórcemu la absolutismu indereptu. (Cuventulu
e insotitu de acclamatiuni vii in centru.)

Pope' a la desbaterea cea d'antâiu a fostu de parere si s'a declarat, ca Tribunalulu supremu sa remâna in patria, si argumentele celor ce au aপরতু acêsta parere, au fostu, dice, atâtu de temeinice, încâtu convictiunileloru se radicara la concludu dietalu. „Cu privire la motivele acestea, dice, care totu acelea suntu si astadi care a fostu si atunci la desbaterea prima, marturisescu, ca convingerea mea nu s'a schimbatu nici decum in privinti'a acêst'a, si pentru aceea si astadi, cá si atunci, me dechiaru, cá tribunalulu supremu sa remâna in tiér'a nóstra si sa nu se scóta afara. Amu auditu in siedinti'a de astadi vorbiri fórté elocuinti din partea altoru antevorbitori. La desbaterea antâiu, dloru! mi luasemu voia a me estinde si eu mai departe, a vorbi mai multu, a aduce mai multe motive inainte pentru sprijinirea cauzei, carea o-amu aপরতু, ear astadi marturisescu, ca nu afflu de lipsa a me lasá mai departe; si asiá tîndu-me strinsu de obiectulu cestiunatu, voiu vorbi mai putinu. — Ossi'a, ingiurulu cárei'a s'au intorsu astadi tóte vorbirile, si impregiurulu cárei'a se invertesce tóta desbaterea de astadi, este préinaltulu rescriptu r. si anume cuvintele acelea, ce se cuprindu in acelu p. n. rescriptu, ca adica atâtu corón'a, cátu si suditiu au avutu dreptu mai nainte de a inaintá procesele se le pâna la tronulu Mai. Se le si de acolo a-si a-sceptá decisiunile finale in procesele lor. Eu marturisescu, ca altu motivu nou, ce s'aru fi adusu astadi inainte sub decursulu desbaterei acestei'a, nu cunosc, numai uniculu acestu motivu, cu tóte ca nici acêst'a nu este nou; pentruca la desbaterea d'antâiu s'a desbatutu obiectulu destulu si 'n privinti'a acêst'a. Asiá eu in privinti'a acêst'a in consecuintia cu cele ce amu vorbitu atunci si in legatura cu cele ce dejá se adusera inninte de alti dd. antevorbitori, cu deosebire de domni dr. R a t i u si Mog'a amu de a dice numai atâta, ca nainte de a. 1848 au potutu sa recurga suditiu in privinti'a proceselor lor pâna la persón'a Mai. Se le, pentruca dupa legile de atunci nu erau trei instantie cá astadi, ci erau 4 si 5, dupacum prea indetultoriu s'a doveditu. Au potutu sa recurga dar si sa apeleze la persón'a Mai. Se le, pentruca ultim'a instantia dupa legile dinainte de 1848 erá intruníta asiá dicendu in persón'a Mai. Se le. Astadi in sa, dloru! relatiunile s'au schimbatu; astadi intrevenira alte relatiuni, astadi nu mai suntu 4 si 5 instantie, ci numai 3, si ultim'a instantia, carea nainte erá eschisivu pelânga Mai. Sea, astadi vedemu ca Mai. Sea o-a datu din mâna, o-a transpusu tribunalulu supremu de tiéra. Asiá dara conditiunea, carea nainte de 1848 au trasu legalminte dupa sine inaintarea proceselor civile si criminale pâna la persón'a Mai. Se le si a-sceptarea decisiuniloru finale iara dela persón'a Mai. Se le, astadi au incetatu cu totulu; si „cessante conditione, cessat conditionatum.“ — Asiá dara nu potu pricepe, ca de ce sa se dica, ca si astadi tribunalulu supremu aru trebui sa se asiedie in Vienn'a la Curtea M. S. — Ce se atinge de dreptulu eschisivu alu corónei, in privinti'a obiectului acestui'a si eu sum de parerea acelor domni cari au afirmatu, ca 'n rescriptulu r. nu se cuprinde nimicu despre acêst'a, ba tocmai prin p. n. rescriptu r. se dovedesce chiaru, ca asiezarea tribunalulu supremu este unu dreptu alu corónei si alu tierci. Acêst'a se dovedesce prin p. n. rescriptu; cáci Mai. Sea insusi ne da nóue spre desbatere si decidere obiectulu acêst'a. — Cu tóte ca eu cu privire la citatele dlui referinte alu comitetulu dietalu, cu privire adica la citatele acelea, care dlui le-a facutu la desbaterea generala in siedinti'a trecuta, dicendu ca aru stá in dreptulu Mai. Se le, a determiná resiedinti'a Guberniului tierci si resiedinti'a Tablei r., si ca atâtu Guberniulu reg., cátu si Tabl'a reg. au avutu in urm'a decisiunei Mai. Se le resiedintiele lor candu in Clusiu, candu in Sabiu si iara candu in M. Vásárhely, candu in Mediasiu, — cu privire la impregiurarea acêst'a, dice, si eu inca sum de parere, ca are dreptu corón'a la tóta intemplantia, cá sa determineze loculu si alu resiedintiei trib. supr., in s a n i c i d e c u m a f a r a d e T r a n n i ' a , c i n u m a i i n p a t r i ' a n ó s t r a . I n t r ' a c o l o c r e d u c a t i n t e s c u s i d o c u m e n t e l e a c e l e a , c e l e - a u a d u s u i n a i n t e i n p r i v i n t i ' a a c e s t ' a d . r e f e r i n t e ; p e n t r u c a n u l ' a m u a u d i t u s p u n e n d u - n e , c a M a i . S e a a r u f i s t r a m u t a t u r e s i e d i n t i ' a G u b e r n i u l u i r e g e s c u o r i a T a b l e i r e g e s c i a f a r a d i n t i e r a . T o t u a c e s t e a v i n u a s e ' n t i e l e g e s i d e s p r e r e s i e d i n t i ' a t r i b . s u p r e m u d e t i e r a . A s i á d a r a e u m a r t u r i s e s c u , c a n u a f l u n i c i u n u m o t i v u t e m e i n i c u a d u s u i n a i n t e d i n p a r t e a d l o r u c a r i p r e t i n d u , c a t r i b u n a l u l u s u p r e m u d e t i e r a s a s e a s i e z e i n V i e n n ' a . V r e - u n u m o t i v u n o u i n p r i v i n t i ' a a c e s t ' a n u a m a u p t u n i c i l e d e s b a t e r e a c e a d ' a n t á i u , n i c i l a c e a d e a s t a d i , s i d e n s u l u t o c m a i a r u d o r i a i s e s p u n e m o t i v e t e m e i n i c e s i i n t e r e s e a d e v e r a t e . L a o b i e c t i u n e a c e i s ' a r u p o t é f a c e , c a a c e s t a s t r a m u t a r e o c e r e i n t e r e s u l u c o r ó n e i , r e s p u n d e , c a d e n s u l u n u p r i c e p e a c e s t a p r e t e n s i u n e . D e i n t e r e s e l e c o r ó n e i

privésce densulu legile fundamentale, adeca diplom'a din 20 Oct. 1860 si patent'a din 26 Febr. 1861, precum si legea pentru trami- terea deputatiloru la Senatul imperialu, in fine dreptulu ce diet'a insasi l'a datu din mâna, dreptulu adeca de a alege ea singura pre ampoiatiu la posturile cardinale. (Asiá e!)

„Dloru! candu astfelu de drepturi a datu diet'a din mânilu sale, si candu astfelu de concessiuni a facutu ea in interessulu corónei pentru de a aduce interesele corónei in armonia cu interesele patriei, — apoi marturisescu ca nu potu pricepe, cum s'aru mai poté pretinde dela noi, cá precum bine a disu si d. Dr. Ratiu, unic'a particeca de autonomia, ce ni-a mai remasu, a-deca tribunalulu supremu inca sa-lu dâmu din mân'a nóstra. Déca s'aru intemplantia acêst'a, dloru! apoi nu sciu, cum s'aru mai poté numi tiér'a nóstra autonoma; pentruca, cá sa marturisescu adevverulu, in privinti'a Gubernului de astadi alu tierci nóstre putina autonomia ni-a mai remasu, asiá încâtu déca-mi este iertatu a me esprimá asiá, acel'a au devenitu astadi la starea unui Kreisamt! (Asiá e!)

Mai dâmu inca si tribunalulu supremu din mâna, si atunci eu unulu nu voiu mai afflá nici o deosebire între Transsilvania autonoma si între ori care dintre provinciile de dincolo de Leitha!

Deci e de parere, ca Diet'a se remâna pe lângá concludu seu si intr'o representatiune nóua se róge pe Mai. Sea a intari acelu articlu, cáci crede, ca Mai. Sea dupa iubirca de dreptate va implini tierci acêsta dorintia. (Bravo! Bravo! sa traiesca.)

(Va urmá)

Petitiunea Bucoveniloru cátra Esc. S. Eppulu Hacmanu.

(Continuare si capetu.)

Episcopulu din Cerneuti cononicesce e numai unu sufragantu alu metropolitulu din Iasi; de aceea e datoriu ori a se subpune acestui'a, ori apoi, desfacendu-se legatur'a cu tierile esterne, a se subordiná unui metropolitu austriacu de aceea-si confessiune.

Dreptulu lui la independintia bisericésca canonicesce nu e documentatu prin nimicu.

Progredendu in progressiune geometrica pe cararea cea piedisia a inconsecuintiei, adunarea amintita de preoti crede cu tóte acestea, ca fatia cu unu fondu mare religunar si fatia cu dotatiunea cea grasa, ce o garantéza acestu fondu, nu e lipsa mare de titluri canonice pentru crearea de Episcopii nóue in Bucovin'a; cáci orasiulu Seretu inca din vechime au avutu Episcopu; asemenea si orasiulu Radautiu; ear orasiulu Suceav'a cu deosebire are chiaru si dreptulu de metropolia; b'a ce e mai multu, fiindca dupa canone fiecare orasiu póte avé Episcopulu seu, o astfelu de pretensiune nu se póte denegá nici orasielor Sadagur'a si Vistnitiu, unde fára de aceea sustau rabinat considerabile pentru credincosii de legea vechia.

Atát'a liberalitate in impartirea venerabileloru mitre episcopesci chiaru si Escellentiei Vóstre se pare necompatibila cu demandárele canonice, cu autoritatea episcopesca si cu trebuintele practice ale bisericiei nóstre. De aceea in propunerile facute de Escelenti'a Vóstra la Sinodulu din Carlovitiu nu se face pomenire de crearea de Episcopi titulari, de si de alta parte nu se néga formalmente necesitatea lor si nu se exprime anumitu abdicarea de a-i dori.

Astfelu de propuneri anticanonice si antipratice poteau cadé cá fructe nemature numai din pomulu cunoscentiei unei adunári, carea erá pusa sub pressiunea cea unilateralá a unei inspiratiuni dictate cu autoritate imperativa, si carea nu poté afflá in sine insasi acea soliditate, ce o da numai privirea neturburata si independintia barbatésca.

De aceea in constitutiunea bisericiei orientale inca din cele mai vechi tempuri apostolice are valóre principiulu acel'a, cá cátu se póte consultarea diferitiloru capi bisericesci sa se faca impreuna cu ceialalti membri ai bisericiei, cá prin acêst'a sa insufletésca simtiulu comunu si sa nu se hotarésca nimicu fára considerarea cea mai matura. *)

Participarea mirenilor la afacerile bisericesci preste totu, cu deosebire la acelea, ce nu se tînu de credintia si de disciplina, trecu apoi cu legalitate perfecta in prax'a bisericiei, si pâna in diu'a de astadi in felurite tieri se admite cá indreptatita si se practiséza fára impedecare. Astfelu la Patriarchatul ecumenicu din Constantinopole pentru administrarea afaceriloru publice bisericesci esista unu comitetu propriu permanentu, careconsiste din 4 Episcopi 4 magnati mireni si 4 dintre cetatienii cei mai de frunte. Asiá vedemu si in dilele nóstre pre mireni in Sinódele provinciale in Transsilvania si Ser-

*) Can. Apost. 33, c. 2 c, IX, q. 3 Concil. Antioch. c. 5 D. XCV.

bi'a cu votu deplinu consultativu in tóte agendele nedocmatice ori nedisciplinarea. Asemenea, de si cu óre care restringere, se urmedia si in Principatele Romane dela Dunare, si simtiulu celu nobilu de dreptate alu Eselentiei-Vostre trebuie se recunoscã, ca in epoca antiaustriaca a Patriei nostre unulu din drepturile principale administrative bisericesci, dreptulu adeca alu alegerii de Episcopu, dupa prax'a strabuna compeea reprezentantiloru clerului, ai nobilimei si ai poporului, si se practisã din partea lor fara impedecare. Chiaru si acea adunare de preoti desu amintita ce formula dorintiele clerului bucevinenu, simtindu necompetinti'a sea, se crediù datóre, a revocã in memoria cu totu deadinsulu tinerea de sinóde provinciale intocmite canonicesce, la care apoi sa se pota ascultã si vocea mireniloru in cause atatu de momentóse. Acésta dorintia a adunarei Preotiloru, ce afla priimire in punctulu 8 alu proiectului Eselentiei-Vostre merita considerare nunumãi pentru aceea de a practisã dreptulu lor de consultare comuna, ci si pentru cá scopulu celu salutariu, la care tinde acésta institutiune canonica, sa se póta ajunge.—

Reieptarea mireniloru dela ori ca participare la afaceri e bisericesci duce la languedã, la indiferentismulu religiosu, va sa dica la simtieminte spirituale, ce suntu stricacióse si condannabile statu pentru religiune si statu câtu si pentru individu. Dincontra deca biseric'a aceea, ai cárei credinciosi facu maiortatea locuitoriloru Bucovinei, aru fi unu obiectu de ingrijire si cultivare bine precugetata si seriósa nu numai pentru preoti, ci si pentru multimea cea cu multu mai mare a mireniloru; deca biseric'a acést'a, pazitóreã cuventulu mantuiri, sustinátóreã si cultivátóreã ambeloru natunalitãti si limbi principale ale acestei tieri, e cá sa reclame pentru intentiunile sele totu interesulu nostru, pentru binefacerile sele tóta recunoscinti'a nóstra; deca ea mai departe aru tinde intr'acolo si i-aru si succede, a castigã chiaru si pentru scopuri particularie, ce-i obvinu câte odata, atentíunea simpatica—indreptata spre chiamarea ei principala, privitóre la aperarea de ori-ce ratacire, chiaru si impreunata cu ingrijiri, — a credinciosiloru ei: atunci, si de siguru atunci n'aru poté si nu i-aru fi iertatu a se lipsi de participarea mireniloru la afacerile ei administrative. Din contra aru fi chiaru interesulu ei, cá prin o institutiune reinvianda spre onorarea canóneloru pe deoparte sa dee prob'a vivacitãtii si activitãtii sele atátu in spiritulu seu câtu si in spiritulu tempului, ear de alta parte sa demustre, ca libertatea constitutiunala, ce se revarsa preste Austri'a—nouã, incepe a desvoltã si pe terenulu bisericescu acea activitate binefacátóre, insufletitóre si plina de viétia interna, fara de carea viétia din afara a bisericiei aru trebui sa decada, desvoltarea ei salutifera sa se curme, influinti'a ei cea mareãta asupr'a cresterii morale a omenimei aru trebui sa se imputíneze. Deca preste totu ómenii, ce nu se tinu de statulu preotiescu, iau parte vivace si factica la sórtea ei, acést'a trebuie sa fia prin urmare unu ce prea inbucuratoriu, atátu pentru membrii bisericiei invetiátóre, câtu si pentru multimea mireniloru pastorita de dèns'a. De altmintrea si fãr' de a cautã la tinerea regulata de sinóde provinciale anuale, in cestiunea cea multu importanta, ce se tractéza acum, despre crearea unei mitropolii romanesci independinti si despre legatur'a ierarhica a acelei'a cu scaunulu metropolitanu din Carlovitiu, in celelalte eparchii romanesci din Austri'a, afara numai de Bucovin'a, s'a facutu formalmente intrebarea cátra cleru si cátra mireni impreuna si totdeodata. Cu deosebire conchiamã si tinu Episcopulu eparchialu din Transsilvani'a, Consiliariulu intimu Baronulu de S i a g u n ' a , in 24, 25 si 26 Octobru 1860 la Sabiu unu Sinodu provincialu, care fiindu compus din 47 preoti si 52 mireni, si decidendu dupa deliberare matura si votare libera, aduse in privinti'a acést'a concluse, cari dupa forma si cuprinsu cu totu dreptulu se potu privi cá adeverat'a opiniune a eparchiei greco-orientale din Transsilvani'a.

Altmintrea in sa are lucrulu cu propunerile si pretensiunile acelea, cari, aduse numai de preoti ori apoi chiaru numai de persón'a Episcopului, cërca a-si dá aerulu de manifestatiuni formale ale clerului si ale Eparchiei intregi. Si nu numai dreptulu canonicu, ci si o politica intielépta bisericésca si recerinti'a oportunitãtii se improtivescu unoru propunerii, cari inlauntru si inafara remanu departe de tóte asceptãrile drepte, ci din contra lovescu in fatia fara sfiéla ori ce indreptãtíre nationala si canonica. Si chiaru si inainte se póte predice cu securitate, ca atátu in mitropoli'a cea serbésca din Carlovitiu, câtu si in cea nouã creanda romanésca se voru înaltia indoieli tari si temeince contr'a unei positiuni ierarhice si contr'a unei coordinari, prin carea Episcopulu Bucovinei, care aru avé numai o eparchia mica si nici unu su-

fraganu sub sine, s'aru poté pune in sinodulu generalu cu aceeaasi auctoritate si cu acelaasi dreptu lãnga mitropolitulu serbescu si romanescu, cari ambii cu privire la marimea populatiunei, ce o pastorescu, si cu privire la numerulu sufraganeloru lor, aru trebui sa se privésca cá chiriarchi potinti si plini de influintia: Cei doi reprezentanti bisericesci ai poterniciloru si numeróseloru natfuni serba si romãna fara indoie la n'aru intardi'a, a aduce la vedere si la valóre superioritatea lor fatia cu reprezentantele unei eparchie in asemenare mici, nenatiunale, si tocmai pentru aceea pré adeseori isolate, si la tóta intemplantia aru cautã a restabili in casuri speciale, candu neutralitatea s'aru plecã spre o parte séu ceealalta, a restabili, dicemu, cumpan'a cea stricata nationala spre daun'a lui. Restornarea unui atare organismu ierarhicu, gresitu inca in planulu lui, prin frecãrile din insusi Sinodulu generalu aru fi celu d'antãiu si celu mai siguru resultatu alu infintiãrei lui, pentru care cu tóte acestea o voce normativa staruiesce cu atãt'a urgintia.

Spre a se evitã atari erori si rele intr'o cauza de atãt'a importantia si de atãtea urmãri, emisulu ministerialu din 30 Septembrie 1864 a lasatu la socotinti'a Escellentiei Vostre, cá sa ascultati mai nainte parerile si dorintiele diecesei din Bucovin'a. De óre ce mai de parte atare dreptu compeete dupa canóne ori cáru capu diecesanu in dieces'a séu eparch'a lui, ear de alta parte respunsabilitatea la presinte si venitorime pentru resultatulu celu reu alu unei afaceri multu insemnate fara indoie la e o sarcina gigantica: de aceea nu e numai o urgintia imperativa, ci si unu ce pré usioru a tiné unu sinodu diecesanu in Bucovin'a. Coordinare lãnga doi Mitropoliti, subordinare subt alta mitropolia, ori subordinare altoru diecese sub dieces'a Bucovinei,— alegerea intre aceste trei modalitãti ale positiunei ierarhice atãt'a e de seriósa, incãtu totdeodata deschide calea si cátra concordia si cátra schisma, incãtu ne pune dinainte Rubiconele bisericescu. Ear a stã intr'ajutoriu veneratulu Archipastoru spiritualu intr'o crisa atátu de momentósa cu cuventulu si cu fapt'a, este datorinti'a fiãrui fiu credinciosu alu bisericiei, si tocmai prin acésta indatorire, precum si prin interessulu, ce-lu are séu celu putínu trebuie sa-lu aiba fia-care fiu alu bisericiei de starea bisericiei sele, se justifica procederea acést'a de fatia.

Deci esprimendu Esc. Vostre recunoscinti'a nóstra cea cu multiamita si respectu pentru propunerea, ce o-ati adusu la Sinodulu din Carlovitiu cu privire la infintiãrea unei mitropolii romãne, si rogandu-Ve cu plecacíune, a stã cu barbatia pelãnga dèns'a, ne luãmu voia, a face in privinti'a celorlalte propuneri partiale preaumilit'a rogare: „cã Escellentia Vóstra urmandu cu credintia p. n. decisiune din 27 Septembrie 1860 si emisulu ministerialu din 30 Septembrie 1860 sa Ve îndurati a conchiamã pentru afacerile comune ale bisericiei gr. or. din Austri'a, precum si in specialu pentru positiunea ierarhica a diecesei Bucovinei, in capital'a Cernautiu unu Sinodu completu, alegendu pe bas'a principiulu reprezentativu, compus in jumetate egala de mireni, a-lu tiné dupa cuviintia, si hotaririle lui aduse dupa considerãri mature a le aduce prin introducendulu Sinodu generalu la substernerea inalta si preinalta.“

(Urméza subscriptiuni numeróse.)

Organisarea in Ungari'a.

II.

Acú ne luãmu voia a desfasiurã parerea nóstra despre organisarea Ungariei, dupa cum aceea s'aru poté si aru trebui sa se introduca, deca barbatia de statu si aperiatorii dreptãtii voiescu a fi drepti fatia cu locuitorii tierii, si nu voiescu a ignorã cu totul unele cestiuni ponderóse, ce suntu la ordinea dílei de atãti'a ani si totusi nedeslegate.

Organisarea e de lipsa, ast'a o recunósce totu insulu; in sa noi mai adaugemu: organisarea sa fie fundamentala si drepta fatia cu referintiele nationalitatiloru deosebite ale Ungariei!

De aicea usioru se póte deduce, ca dorinti'a nóstra este nu numai a introduce unu sistemu nou si mai corespundiatotiu scopului in privinti'a justitiei si administratiunei, ci totu deodata in legatura cu organisarea sa se puna capetu si cestiunei nationalitatiloru, carea este si va remané o cestiune atátu de ponderósa, câtu aceea astadi, candu nationalitãtile Ungariei suntu tredie si voiescu a-si esecutã dreptele pretensiuni in privinti'a limbei lor in afacerile publice, nu se mai póte sugrumã nici cu sil'a!

Gavernulu celu putínu nu odata a datu semnu de bunavointia, ca voiesce a face destulu pretensiuniloru, ce le formeza nationalitatile dupe sensulu lor de dreptate; cáci numai bunulu Ddieu scie, câte ordinatiuni mai venira dela locurile inalte in asta privintia, totusi caus'a nationalitatiloru nu mai

înaintéza, ci sta pe locu, séu adeseori pasiesce în dereptu fără voi'a și fără vin'a noastră. — Causéle pedeciloru, ce ni se punu din tóte pârtile la întrebuintiarea limbei, nu ne este de scopu a le enumerá; cáci precum nátiunalitátile nemagiare, tocmai asiá de bine le scie și guvernulu; de aceea voimu numai a aduce la publicitate în caus'a nátiunalitátiloru unu modu cu multu mai practicéu și mai salutaru, decatu tóte celelalte, câte se mai ivira din tóte pârtile spre deslegarea acestei cestiuni; și acestu modu, combatendu-se mai pe largu de cei competinti, cugetámu ca aru poté servi de espedientu bunu tocmai acum'a cu introducerea organizárei.

Pretensiunile nátiunalitátiloru cugetámu a se poté reasumá în acést'a; întrebuintiarea libera a limbei materne la tóte dicasteriele, în oficiu și afara de oficiu!

Cu acést'a aru trebui sa urmeze organizarea tieriei întregi. —

Nátiunalitátile nemagiare de un'a și aceeași rasa cea mai mare parte locuiescu compacte la olalta, pe unu teritoriu, séu celu puțin aprópe de olalta, asiá cátu întrebuintiarea limbei lor materne n'aru avé nici o pedeca, de ca teritorialele comitatelor de astadi s'aru impartidupa nátiunalitáti!

Credemu, ca o massa dintre fiii nátiunalitáti, cari apera cu atât'a zelu dreptulu istoricu, crâncenu ne va atacá pentru ca cutezámu a aduce pe tapetu unu astfelu de proiectu.

Voimu in sa a ne legitimá, cá sa nu cademu în suspiciune de atacatori ai întregitáti teritoriulu.

Ungari'a, precum se scie, este impartita și astadi, cá cu sute de ani mai înainte, în comitate, cari si-au tiermurii sei istorici, precum adeca teritorialele acelor'a le-au asediatu mosii și stramosii patriei în dietele tieriei.

Comitatele acestea, cu tóta nepracticitátea impartirei, exista și astadi asiá, cátu pe candu unele dintre ele au o poporatiune mai bine de $\frac{1}{2}$ millionu, unu teritoriu de 200 de miluri patrute, pe atuncea altele au 15,000 de locuitori și abia 10 miluri patrute; și totusi tóte comitatele suntu provideute totu cu aceleasi sedrii comitatense, deregatori în cause civile, criminale, și în administratiunea politica! —

Comitatulu Bihorului are 200 miluri de pamentu, ear' Tornósz 10 miluri, și totusi în fruntea ambelor sta câte unu comite supremu, vicecomiti, sedrii, judecatori în cercuri etc.

De aicea usioru se póte vedé bunatatea și reutatea, ce cade asupr'a locuitoriloru din acést'a impartire!

Cu cátu aru fi mai buna impartirea pe cátu se póte egala a Comitatelor? nu este de lipsa a demústrá; cáci acést'a o scie totu insulu, și este fórté probabilu, ca insasi diét'a tieriei déca nu acum'a, peste puțin tempu va proiectá și infintiá o impartire mai practica a Comitatelor, cá tocmai în Ardealu.

Si precua în Ardélu, asiá și la noi de siguru este de lipsa, cá pe lenga impartirea teritoriiloru comitatense sa se iee în privire și nátiunalitátile, ce locuiescu compactu în Ungari'a, fără cá prin acést'a sa se periclitizeze întregitatea Ungariei, fără cá elementulu magiaru prin acést'a sa suferé atare scadere în drepturile sale, cu atâtu mai vertosu, ca acést'a mai înainte ori mai târdiu o va face insasi diét'a, carea va fi mai justa fatia cu nátiunalitátile, decátu cele de pâna acum'a.

Acú întrebámu: déca Ungari'a cá tocmai Ardélulu este supusa ingrigirei dinastiei, déca Guvernulu introduce legi, organizéza justiti'a și administratiunea fără de a întrebá diét'a tieriei: de ce sa nu se póta introduce o organizare fundamentala și în privinti'a teritoriiloru comitatense? n'aru fi mai consultu cu o cale a pune capetu prin acést'a și cestiunei nátiunalitátiloru astfelu, cumca Comitatele Ungariei sa constee încátu se póte, din unulu și acel'a-si elementu de aceea-si nátiunalitate, séu celu puțin în locurile amestecate asiá, cá un'a dintre nátiunalitáti, carea este domnitóre pe acolo, sa aiba maiortate absoluta? Bihorulu d. e. are peste 500,000 locuitori, dintre cari peste 230,000 suntu Románi, si încependu dela Oradea-mare, pâna la Ardealu Románii locuiescu compactu, ear cátra mediulu noptii Magiarii. Acestu Comitatulu mare, impartindu-se în dóue dupa nátiunalitáti, în veci n'aru mai fi scen'a frecáriloru nátiunale. Tocmai asiá s'aru poté face și cu celelalte!

Bunetátile, ce aru poté isvori dintr'o organizare fundamentala pe bas'a nátiunalitátiloru, aru fi necalculabile atâtu pentru Guvernu, cátu și pentru locuitorii tieriei.

Prin acést'a credemu ca ne-amu legitimatu; cei competinti, mai alesu cei ce stau aaprópe de tronul și de Guvernu, la organizarea infintiandi nu potu perde dinnaintea ochiloru cestiunea nátiunalitátiloru, carea cá unu firu rosiiu s'a trasu și se va mai trage peste paginile istoriei patriei nóstre, pâna candu ea nu va fi deslegata dupa dreptu și dreptate.

Redactoru respundiatoru **Zacharia Boiu.**

„Dati Imperatului ceea ce este a Imperatului, și dati poporului ceea ce este a poporului!“ Adevéru acést'a amu dorí sa se realizeze prin organizarea, ce va sa introduca peste puțin în Ungari'a.

Sabiiu în 12/24 Octobré. (Felurite.) Dupa unu telegramu alu „Herm. Ztg.“ etc. fóia oficiósa „Wiener Abendpost“ dice ca privire la conchiamarea Senatulu imperialu amplificatu: Ca regimulu trebuie sa-i remána osibilitatea, cá dupace Senatulu imperialu amplificatu va terminá lucrárele sele (prefigerea bugetulu, propunerile finantiale și alte afaceri momentóse) și indatu dupace Sen. imp. mai restrinsu se va conchiamá formalmente la pertractarea obiectelor de legislatiune, ce-i competu, și în jumeata a resariteana a imperiulu sa se conchiamé dietele la activitate a loru constitutiunala. (Asi'a dar se face unu pasu și în caus'a Ungariei.)—Noulu Seminaru diecesanu gr. or. s'a inauguratu Domineca în 11/23 Octobré cu indatatele cermonii religiose.— De câte-va díle avemu în Sabiiu o trupa de actori magiari. —

Principatele române unite.

(Continuare și capetu din nr. din urma.)

Alesulu din 5 și 24 Ianuariu a intratu aici în considerári cu totulu subiective, și a spusu, cu cea mai perfecta franchetia, și pentru ce a facutu pâna acum economie din list'a civila, și pentru ce a luatú léfa de doi domni. Amu voitu, díse M. S., sa amu și eu proprietáti mari, pentru cá, facendu reform'a acést'a însemnata a liberárei proprietáti, sa nu póta remané în spiritulu nimenui, nici macaru prepusulu, ca amu voitu sa o facu în daun'a proprietáriloru.

Acum, dupa dispositiunile esprese ale legiurei, sta în voi'a proprietáriloru, sa se impace deadreptulu cu satenii, díse curatu M. S.; caute sa nu dea locu de nemultiamire în aplicarea mesurii: ca altmíntrele voiu fi nevoitu sa trimitu inginerii statulu cá sa faca constatarea și mesuratórea locuriloru.

Trbuie despre partea nóstra, sa renuntiámu a reproduce, într'o prescurtata analiza, tóte considerárele mature, ce M. S.'a desfasioratu în subiectulu vastu ce l'a tratatu, la ocasiunea priimirei de la 18 Septembre. Dara cauta sa constatámu aici opiniunea generala despre impressiunea, ce a produsu cuvintele rostite de M. S. Domnulu. Pâna și cei mai ruginiti conservatori ai trecutulu au fostu nevoiti sa recunósca, ca autorele decretulu din 14 Augustu a facutu, în adevéru, unu mare bine proprietáti terene în Romani'a, și ca are consciinti'a liniscita de totu ce a facutu.

Despre altele, M. S. a atinsu numai cá în trecútu cestiunile locali; in sa și în acestea a fostu precisu, și cu o singura esceptiune, la parerea nóstra, conciliantu cu desevarsire. Asiá, în cestiunea atributiuniloru politienesce ale primariulu, M. S. a dísu, ca politia sa fie organulu esecutivu; în cestiunea perderei depositelor de la epitropia orfanicésca, M. S. a dísu, ca Statulu va cautá sa nu fia pagubiti orfanii; în cestiunea esactitudinei curtii de Appelu civila, M. S. a dísu, ca-i pareu sa aiba a face aceleasi recomandári de câte-ori vine la Iasy; în cátu se atinge de jurisprúdentia curtii criminale, M. S. a dísu, ca suntu casuri, bunaóra, cá batai'a unui procuróre, unde curtea trebuie sa ia în considerare și caracterulu politicu alu delictulu: în sfarsitu, în cestiunea conflictulu dintre preostosi calugari și mireni de pe la bisericile monastiresce, M. S. a dísu în fati'a preotiloru de miru, ca ei trebuie sa-si adnea aminte de regulile ierarchiei, cá cum numai din partea lor s'aru fi esecatu discordia, în adevéru regretabile, între preotimea monachala și cea laica pentru posturile retribuie de curatori pe la bisericile inzestrate. În punctulu acést'a singuru ni s'a parutu, ca cuvintele M. S. au machnitú pe acei ce aveau nevoia de mangáiere.

M. S. a incheiatu cuventarea sea cea frumósa prin o dulce reamintire de sacrificiele, ce au facutu Iasy pentru unirea nátiunala, pentru regenerarea patriei. Iasy, díse M. S., au fostu leaganulu unirei și alu multoru alte propasiri; Iasy are dreptu la recunoscinti'a Romániloru.

În adevéru, Iasy nu trebuie sa fia datu uitárei nici odata, pentru ca acestu betránu municipiu romanu are inca o mare missiune în Romani'a. Iasyenit trebuie sa-si împoporeze orasiulu lor cu Románi, sa se innoiesca în viéti'a lor románésca sa devina o comuna romána modelu, sa dea tutoru Romániloru esemplulu unei regine municipale în tóta puterea cuventulu. Spre acestu scopu n'aru trebui data uitárei mai cu séma dorinti'a rostita mai anu, prin iniciativ'a P. S. Locotenintelui de mitropolitu, pentru întemeierea suburbiiloru Iasy-loru cu poporatiune rurala juna, proba, plina de vitalitate.“

Editur'a și tipariulu tipografiei diecesane.